

zvyšování věku odchodu do důchodu by se naděje dožít se důchodového věku pro dané jedince dle ročníků narození významněji neměnila. Naděje dožít se důchodového věku a důchodový věk pro jednotlivé ročníky narození ilustruje tabulka č. 1.

Takovéto nastavení důchodového věku by mělo v zásadě odpovídat vývoji střední délky života a doba strávená v důchodu by neměla významněji klesnout pod 20 let.

Další změnou, která by měla přispět k větší stabilitě důchodového systému v dlouhodobém horizontu, je zpřísnění podmínek valorizace důchodů, které jsou v novém zákoně jasně stanoveny. Oproti současnému stavu již vláda nebude mít pravomoc rozhodovat o valorizaci svým nařízením, ale valorizace bude probíhat automaticky na základě pravidel stanovených v zákoně.

Poslední významnou změnou, jež má vliv na udržitelnost důchodového systému, je zpřísnění pravidel pro poskytování předčas-

Tabulka č. 1: Naděje dožití se důchodového věku a důchodový věk pro jednotlivé ročníky

Ročník narození	Důchodový věk	Naděje dožití
1959	64	81,22 %
1965	65	81,42 %
1971	66	81,46 %
1977	67	81,86 %
1983	68	82,07 %
1989	69	82,15 %
1995	70	82,09 %
2001	71	81,93 %

Zdroj: *Parlamentní tisk č. 277*

ného důchodu po 31. 12. 2011. Zpřísnění by se týkalo vyšší redukce procentní výměry v období druhého roku chybějícího od přiznání předčasného starobního důchodu do dosažení důchodového věku, a to ze současné redukce o 0,9 % za každých i započatých 90 kalendářních dnů na 1,2 %. Pro

ostatní období předčasného odchodu do důchodu by se způsob krácení neměnil.

1 Více viz Holub, M. Rozhodnutí Ústavního soudu nemusí nutně znamenat dramatický zásah do důchodového systému. Fórum sociální politiky, 2010, roč. 4, č. 4, s. 16-20.

2 Úroveň 131 % průměrné mzdy reprezentuje příjem, pro který by se vyrovnala výše důchodu vypočítaná podle současných a budoucích pravidel (po 1. 1. 2014) pro hypotetického modelového jedince s příjmem cca 32 400 Kč - tedy na úrovni 131 % průměrné mzdy a dobou pojištění 40 let.

Literatura:

Holub, M. Rozhodnutí Ústavního soudu nemusí nutně znamenat dramatický zásah do důchodového systému. Fórum sociální politiky, 2010, roč. 4, č. 4, s. 16-20. Vládní návrh na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Sněmovní tisk č. 277 (2011).

Zákon č. 220/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Sbíрка zákonů 2011, částka 78/2011 Sb.

Autor působí ve VÚPSV, v. v. i.

Poznatky z praxe

Informační systém o průměrném výdělku aneb případ (ne)povedených odhadů

Roman Pavelka

Příspěvek se zabývá problémy ve zpracování a uveřejňování výsledků statistického šetření ISPV, které je resortním statistickým šetřením MPSV ČR. MPSV ČR využívá výsledků statistického šetření ISPV ke sledování a řízení vhodné mzdové a příjmové politiky a dalších sociálních otázek. Cílem příspěvku je upozornit na dlouhodobě neřešené nesprávnosti při zpracování výsledků tohoto šetření. Na počátku výdělkového šetření vstupují informace o konkrétních lidech - zaměstnancích. Na konci zpracování mzdových a personálních dat, která byla získána v rámci šetření ISPV, jsou tabulky výsledků s chybějícími odhady četností, s indexy výdělků s nejasnou interpretací a odlišnými regionálními odhady. Tento stav trvá již téměř jednu desítku let a není žádná šance tyto zbytečné problémy napravit. Jakoukoliv spolupráci či pomoc ve směru zkvalitňování MPSV ČR neumožňuje.

Úvod

V následujícím příspěvku bych se rád stručně zmínil o statistickém šetření Informační systém o průměrném výdělku (dále jen ISPV), které je zajišťováno Ministerstvem práce a sociálních věcí (dále MPSV) České republiky jako orgánem státní statistické služby. ISPV je proto resortním statistickým šetřením, jehož úlohou je poskytovat mzdové a personální informace a přehledy. Jeho detailní popis je uveřejněn na portálu www.ispv.cz. Účelem tohoto příspěvku je poukázat na problémy ve zpracování výsledků tohoto statistického šetření, které se objevily při přechodu na metodiku odhadů mezd od roku 2003 a přetrvávají až do současné doby. Uvedené nedostatky zbytečně snižují výslednou hodnotu a použitelnost zjištěných informací a znemožňují lepší využití ISPV.

Publikované výsledky ISPV a jejich největší nedostatky

Výsledky statistického šetření ISPV o mzdách a platech jsou se čtvrtletní periodicitou standardně uveřejňovány jak v tiště-

né podobě, tak i elektronicky ve formátu souborů Adobe Acrobat (s koncovkou PDF) a MS Excel (soubory XLS). Jak tištěná forma výstupů, tak elektronické soubory obsahují stejný soubor tabulek a grafů. Doplnující texty s metodickými poznámkami jsou připojeny do tištěných publikací a souborů ve formátu Adobe Acrobat. Ve výstupních tabulkách a grafech ve formátu XLS texty s metodickými poznámkami nejsou. Tištěné publikace MPSV ČR rozesílá jednotlivým úřadům práce a respondentům šetření ISPV – jednotlivým vybraným firmám, kteří do ISPV poskytují mzdová a personální data. Výsledková publikace ve formátu MS Excel a ve formátu PDF je k dispozici na internetových stránkách MPSV (www.mpsv.cz) v sekci Příjmy a životní úroveň a na portálu www.ispv.cz. Podle sledovaného ukazatele jsou výsledné tabulky v publikaci rozděleny do čtyř základních okruhů. Tabulky obsahující charakteristiky hodinového výdělku jsou označeny PS-Vx, kde PS značí podnikatelskou sféru a x je pořadové číslo tabulky. Dynamiky hodinového výdělku jsou obsaženy v tabulkách označených PS-Dx. Charakteristiky hrubé měsíční mzdy, struktury mzdy a průměrné

placené doby se nacházejí v tabulkách PS-Mx a charakteristiky měsíční odpracované a neodpracované doby v tabulkách se značením PS-Tx.

„Hlavním výsledkem ISPV jsou statistiky výdělkové úrovně a pracovní doby za jednotlivá zaměstnání podle klasifikace KZAM-R, obsažené v tabulkách PS-V5, PS-M5 a PS-T5. Tyto tabulky obsahují ta zaměstnání, která jsou ve své hlavní třídě (jednomístný KZAM-R) zastoupena alespoň jedním procentem. Uvedené počty organizačních jednotek a zaměstnanců ukazují na zastoupení ve výběrovém souboru. V ostatních tabulkách jsou počty zaměstnanců uváděny v % a jejich účelem je přiblížit relativní zastoupení publikovaných kategorií. Údaje o počtech zaměstnanců z této publikace neslouží jako zdroj informací o počtech zaměstnanců v ČR, ty zjišťují šetření ČSÚ – podnikové výkaznictví a výběrové šetření pracovních sil.“, jak se uvádí v popisu publikovaných tabulek výsledkové publikace ISPV na str. 12. Podobná struktura výsledků je také v publikaci s údaji za nepodnikatelskou sféru, kde jsou tabulky označeny místo PS zkratkou NS. Výsledky nepodnikatelské sféry jsou na rozdíl od výsledků

sféry podnikatelské uveřejňovány pouze pooletně.

Absence absolutních četností v tabulkách odhadů

Ve všech tabulkách výsledků, které obsahují odhady výdělků a mezd celé populace zaměstnanců, chybí odhady absolutních četností. Z oněch zveřejňovaných výsledků tedy vůbec není jasné, kolika zaměstnanců se dané odhady mezd či výdělků týkají, kolik zaměstnanců tyto odhadované výdělkové reprezentují. Na základě popisu tabulek s odhady se dá předpokládat, že se odhadované výdělkové mají týkat celé populace zaměstnanců. Avšak odhady absolutních četností chybí, takže není vůbec jasné, kolika zaměstnanců se dané mzdové odhady dotýkají. Tento nedostatek se projevuje zejména v tabulkách výsledků podle různých třídících faktorů, například podle stupňů vzdělání, věkových kategorií apod. Namísto odhadů absolutních četností jsou počty zaměstnanců uváděny relativně (v %), a to jak za celou populaci zaměstnanců, tak i v jednotlivých kategoriích faktorů třídění. Avšak kolik činí 100 %, kolik představuje odhad celkového počtu zaměstnanců, není ve výsledcích uvedeno.

Jak uvádí Swoboda (1997), „Četnosti, rozdělení četností – tyto pojmy se táhnou jako červená nit celou statistikou, i když nejsou výslovně uvedeny“⁵. A tento fundament statistiky MPSV ČR ve zpracování svého resortního statistického šetření zcela ignoruje. Na počátku výdělkového šetření ISPV stojí konkrétní zaměstnanci, jejichž záznamy se mzdovými a personálními daty vstupují do tohoto systému. Po zpracování dat z tohoto šetření pak vzniknou výsledné tabulky, kde nelze zjistit základní informaci o tom, kolika zaměstnanců se všechny ty odhadované výsledky dotýkají. Chybějící odhady absolutních četností mají také i praktické dopady. Především se nedají provádět další statistické operace, které se o odhady absolutních četností opírají, resp. z nich vycházejí. Například nelze sledovat takovou důležitou informaci, jako je rozdělení četností zaměstnanců podle výše jejich mezd. Dále se nedají sledovat struktury zaměstnanců, neboť ona uveřejňovaná relativní čísla nejsou odhady počtů zaměstnanců. Také nelze odhadovat veličiny intervalovými odhady. Nelze použít ani testy shody založené na srovnání struktur zjištěných a teoretických. Příklad výsledků bez odhadů absolutních četností je v tabulce č. 1.

Neinterpretovatelné indexy výdělků a mezd

Dalším problematickým momentem výsledků resortního šetření ISPV pod gescí MPSV jsou indexy výdělků a mezd. Typickým příkladem jsou tzv. tabulky dynamiky mediánu hodinového výdělkového, které jsou v publikaci s výsledky za podnikatelskou sféru označované jako PS-D1 až PS-D3. V uvedených tabulkách se nacházejí meziroční indexy, které mají vyjadřovat změny

Tabulka č. 1: Hodinový výdělek podle hlavních tříd zaměstnání KZAM-R

4. čtvrtletí 2010 ISPV - podnikatelská sféra PS-V1					
Výsledky ke dni 10. 3. 2011					
Hlavní třída zaměstnání KZAM-R	Struktura zaměst. %	Medián Kč/hod	Diferenciace		Průměr Kč/hod
			1. decil Kč/hod	9. decil Kč/hod	
1 Zákonodárci, vedoucí a řídicí pracovníci	6,9	221,81	102,27	603,62	321,60
2 Vědečtí a odborní duševní pracovníci	10,3	201,93	119,36	387,47	239,24
3 Techničtí, zdravotničtí a pedagogičtí pracovníci	19,9	151,96	96,95	258,64	172,46
4 Nižší administrativní pracovníci	8,4	113,00	73,79	178,16	122,47
5 Provozní pracovníci ve službách a obchodu	8,2	79,20	54,25	138,74	90,34
6 Dělníci v zemědělství, lesnictví a rybářství	1,1	98,04	67,04	135,07	101,84
7 Řemeslníci, výrobci a zpracovatelé	19,0	117,12	75,67	179,33	123,85
8 Obsluha strojů a zařízení	19,7	114,41	73,90	169,32	119,21
9 Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci	6,5	78,38	50,57	126,52	84,57
CELKEM ČR - podnikatelská sféra	100	124,46	70,11	240,72	152,41

Pramen: ISPV - Výsledky šetření [online]. 06. 04. 2011. [cit. 07. dubna 2011].
Dostupné na: www.mpsv.cz/files/clanky/8892/ISPV_101_PS.pdf

Tabulka č. 2: Dynamika mediánu hodinového výdělkového podle hlavních tříd zaměstnání KZAM-R

4. čtvrtletí 2010 ISPV - podnikatelská sféra PS-D1					
Výsledky ke dni 10. 3. 2011					
Hlavní třída zaměstnání KZAM-R	Meziroční index				Průměrný index %
	IV. Q. 2007/IV. Q. 2006 %	IV. Q. 2008/IV. Q. 2007 %	IV. Q. 2009/IV. Q. 2008 %	IV. Q. 2010/IV. Q. 2009 %	
1 Zákonodárci, vedoucí a řídicí pracovníci	103,2	106,2	98,7	102,2	102,5
2 Vědečtí a odborní duševní pracovníci	105,8	104,9	101,8	101,5	103,5
3 Techničtí, zdravotničtí a pedagogičtí pracovníci	105,7	104,8	101,8	101,7	103,5
4 Nižší administrativní pracovníci	103,5	108,4	100,5	100,6	103,2
5 Provozní pracovníci ve službách a obchodu	108,0	106,0	100,1	100,3	103,5
6 Dělníci v zemědělství, lesnictví a rybářství	114,6	104,9	99,5	104,2	105,6
7 Řemeslníci, výrobci a zpracovatelé	107,9	105,2	100,8	102,2	104,0
8 Obsluha strojů a zařízení	107,3	104,5	101,4	101,8	103,7
9 Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci	106,4	102,7	100,6	102,8	103,1
CELKEM ČR - podnikatelská sféra	107,0	105,7	101,9	101,8	104,1

Pramen: ISPV - Výsledky šetření [online]. 06. 04. 2011. [cit. 07. dubna 2011].
Dostupné na: www.mpsv.cz/files/clanky/8892/ISPV_101_PS.pdf

Tabulka č. 3: Hodinový výdělek podle krajů

4. čtvrtletí 2010 ISPV - podnikatelská sféra PS-V9					
Výsledky ke dni 10. 3. 2011					
Kraj NUTS 3	Struktura zaměst. %	Medián Kč/hod	Diferenciace		Průměr Kč/hod
			1. decil Kč/hod	9. decil Kč/hod	
CZ010 Hlavní město Praha	18,9	159,20	79,50	359,99	208,81
CZ020 Středočeský	9,8	129,82	76,00	229,42	152,45
CZ031 Jihočeský	5,9	111,67	67,45	199,90	130,60
CZ032 Plzeňský	5,4	123,10	74,36	213,28	141,37
CZ041 Karlovarský	2,4	106,53	66,70	195,15	125,67
CZ042 Ústecký	6,5	121,59	68,58	217,39	141,86
CZ051 Liberecký	3,6	122,99	73,32	215,38	141,48
CZ052 Královéhradecký	5,0	114,68	70,10	197,34	132,25
CZ053 Pardubický	4,9	113,74	69,16	199,73	132,07
CZ063 Vysočina	4,7	115,30	70,01	204,16	135,11
CZ064 Jihomoravský	10,5	123,03	71,49	244,03	151,52
CZ071 Olomoucký	5,5	117,66	70,26	200,10	134,25
CZ072 Zlínský	5,7	113,92	69,70	191,47	130,83
CZ080 Moravskoslezský	11,1	121,92	65,94	217,44	139,50

Pramen: ISPV - Výsledky šetření [online]. 06. 04. 2011. [cit. 07. dubna 2011].
Dostupné na: www.mpsv.cz/files/clanky/8892/ISPV_101_PS.pdf

výdělků a mezd. Bohužel se v nich neuvádí, jak se změnila struktura zaměstnanců ve sledovaných kategoriích. Jedná se totiž o tzv. souhrnný cenový index⁷ a na jeho hodnotu má vliv nejen vlastní výdělek, ale i změna struktury (tedy počty zaměstnanců).

Příklad indexů výdělků a mezd, které lze jen obtížně interpretovat, je v tabulce č. 2. Tabulky dynamik mediánu hodinového výdělků ve stávající podobě nevysvětlují změny výdělků a mezd. Proto zůstává otázkou, co vlastně způsobilo uvedené hodnoty indexů – změny struktury souboru nebo změny výdělkové hladiny?

Nekonzistence regionálních odhadů

Ve výsledcích statistického šetření ISPV za podnikatelskou, resp. nepodnikatelskou sféru je zveřejňována i tabulka nazvaná „Hodinový výdělek podle krajů“ s označením PS-V9, v níž se nacházejí regionální odhady výdělků. Odhady výdělků a mezd za regiony se ve statistickém šetření ISPV provádějí výrazně odlišnými metodami odhadu než odhady neregionální (tedy odhady bez uvážení regionálního členění). Důsledkem tohoto dvojího metodického přístupu je skutečnost, že odhady mezd a výdělků na celorepublikové úrovni (za populaci zaměstnanců) se z pohledu regionálního liší od pohledu neregionálního. Praktický dopad do tabulek výsledků je takový, že zatímco odhady mezd a výdělků v řádku označeném „CELKEM ČR – podnikatelská sféra“ jsou u všech neregionálních tabulek, není ani u jediné tabulky s regionálním členěním řádek „CELKEM ČR – podnikatelská sféra“ včetně příslušných odhadů uveden. Důvodem je právě nekonzistence použitých regionálních metod odhadu. Zjednodušeně řečeno, aby nebyly odlišné hodnoty za

CELKEM ČR – podnikatelská sféra“ viditelné, tak se jednoduše zveřejňovat nebudou. Tyto nesrovnalosti mezi použitými metodami odhadů se dají potvrdit, pokud se průměr za celou populaci zaměstnanců v tabulce s regionálním členěním odvodí jako vážený průměr regionálních průměrů. A uvedený vážený průměr se odlišuje od odhadu všech průměrů v ostatních zveřejňovaných tabulkách. Proto ho MPSV ČR ve výsledcích neuvádí. Tabulka odhadů výdělků odhadnutých regionální metodou odhadu je v tabulce č. 3.

Závěr

Statistické šetření o mzdách a platech Informační systém o průměrném výdělků realizované jako resortní výdělkové šetření MPSV ČR má pevné místo ve státní statistice mezd ČR. Výsledky, které jsou čtvrtletně tímto statistickým šetřením zjišťovány, slouží jako podklad pro mnohá rozhodování a jednání vlády, jednotlivých ministerstev, různých státních úřadů a institucí a také odborů. ISPV slouží rovněž jako zdroj pro šetření o mzdách a výdělcích Českého statistického úřadu. Výsledky ISPV využívají také i soukromé firmy a jednotliví občané.

Tento příspěvek význam a úlohu statistického šetření uznává a chce přispět k dalšímu zkvalitnění tohoto šetření. Výše naznačené problémy však velmi podstatně ovlivňují kvalitu zpracovaných výsledků tohoto mzdového a personálního šetření. Důvodem výše uvedených problémů je neschopnost MPSV ČR provádět i ne zcela jednoduché odhady, a to jak odhady mezd, tak i odhady četnosti zaměstnanců (strukturu populace). Dalším důvodem je neochota MPSV ČR ke změnám směrem ke zkvalitňování tohoto šetření. Bohužel v současné době neexistuje ze strany MPSV ČR vůle

k odstranění popsanych problémů. Proto se výsledky ISPV zveřejňují dlouhodobě ne zcela správně a s omezenou interpretací a použitelností. A tím se také podstatně snižuje efektivita státních prostředků vynakládaných na uvedené šetření.

- 1 ISPV - mzdy a platy podle profesí [online]. 06. 04. 2011. [cit. 07. dubna 2011]. Dostupné na: <<http://www.ispv.cz/>>.
- 2 MPSV_CZ Informační systém o průměrném výdělků (ISPV) [online]. 06. 04. 2011. [cit. 07. dubna 2011]. Dostupné na: <<http://www.mpsv.cz/cs/1928>>.
- 3 ISPV - Výsledky šetření [online]. 06. 04. 2011. [cit. 07. dubna 2011]. Dostupné na: <<http://www.ispv.cz/cz/Vysledky-setreni.aspx>>.
- 4 ISPV - Výsledky šetření [online]. 06. 04. 2011. [cit. 07. dubna 2011]. Dostupné na: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/8892/ISPV_101_PS.pdf>.
- 5 Swoboda, H.: Moderní statistika. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1997. 351 s. ISBN 25-004-77. s. 57.
- 6 ISPV - Výsledky šetření [online]. 06. 04. 2011. [cit. 07. dubna 2011]. Dostupné na: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/8892/ISPV_101_PS.pdf>.
- 7 Seger, J. - Hindls, R.: Statistické metody v tržním hospodářství. 1. vydání. Praha: Victoria Publishing, a.s., 1995. s. 436. ISBN 80-7187-058-7. s. 385.

Literatura:

- ISPV - mzdy a platy podle profesí [online]. 06. 04. 2011. [cit. 07. dubna 2011]. Dostupné na: <<http://www.ispv.cz/>>.
- ISPV - Výsledky šetření [online]. 06. 04. 2011. [cit. 07. dubna 2011]. Dostupné na: <<http://www.ispv.cz/cz/Vysledky-setreni.aspx>>.
- ISPV - Výsledky šetření [online]. 06. 04. 2011. [cit. 07. dubna 2011]. Dostupné na: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/8892/ISPV_101_PS.pdf>.
- MPSV_CZ Informační systém o průměrném výdělků (ISPV) [online]. 06. 04. 2011. [cit. 07. dubna 2011]. Dostupné na: <<http://www.mpsv.cz/cs/1928>>.
- Seger J. - Hindls, R.: Statistické metody v tržním hospodářství. 1. vydání. Praha: Victoria Publishing, a.s., 1995. 436 s. ISBN 80-7187-058-7.
- Swoboda, H.: Moderní statistika. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1997. 351 s. ISBN 25-004-77.

Autor je datový analytik-statistik, dlouhodobě působil v Treximě, s. r. o.

Co přineslo setkání lidí se zkušeností s chudobou a sociálním vyloučením

Šárka Pólová

Druhé Národní setkání lidí se zkušeností s chudobou a sociálním vyloučením se uskutečnilo 15. a 16. dubna v Brně. Jeho sedmnácti účastníkům, kteří chudobu a sociální vyloučení zažili na vlastní kůži, umožnilo vyjádřit názory na to, nakolik jim integrační služby pomohly se začleňováním do běžného života, a posoudit klady a nedostatky jejich činnosti. Zatímco výstupy prvního setkání z roku 2010 byly využity k tvorbě podkladů pro nový Národní akční plán sociálního začleňování, to letošní přineslo zpětnou vazbu o působení sociálně-integračních služeb, a to jak pro jejich poskytovatele, tak i zřizovatele, donátory a v konečném důsledku celou společnost. Zobecnění zkušeností uživatelů služeb, kteří při řešení své konkrétní životní situace využívali jejich různé kombinace, poslouží k poznání kladů a nedostatků systému jako celku. Přínosem akce je také to, že uživatelé služeb jejím prostřednictvím získávají možnost aktivně se zapojit do debaty o dalších možnostech systémového řešení sociálního vyloučení.

Vzhledem k tomu, že sociálně-inkluzivní služby mají primárně sloužit jako nástroj pro začlenění či návrat jejich uživatelů do tzv. běžného života, bylo úvodním tématem diskuse vymezení toho, jak tento pojem chápou uživatelé posuzovaných služeb. Život v chudobě podle nich vyvolává stigmatizaci a narušení až zánik základních mezilidských vazeb, což ústí do pocí-

tu osamělosti a vede ke ztrátě osobní motivace i možností a zdrojů k řešení životních problémů. Za nejvýraznější projev života bez chudoby proto klienti považují fungující mezilidské vztahy, spojované s rodinným zázemím, blízkými přáteli a rovným přístupem ze strany okolí. Běžný život účastníci chápali jako stav, kdy pro ně existuje reálná příležitost k dobrému vzdělání,

legálnímu zaměstnání a důstojnému bydlení, a spojovali ho také se schopností stanovit si vlastní životní cíl a jít si za ním.

Diskuse ve workshopových skupinách měla přinést mimo jiné odpovědi na to, co bylo hlavním důvodem a impulzem pro vyhledání sociální služby, v čem a jak jim využítá sociální služba pomohla zvládnout aktuální životní situaci, či co ve službě